

Dr. Ion Rebeca
Judecător la Curtea de Apel Pitești

Drept internațional privat european

Editura
Stamangiu
2019

Cuprins

Capitolul I. Considerații generale privind dreptul european	1
<i>Secțiunea 1. Raportul dreptului european cu dreptul intern al statelor membre ale Uniunii Europene</i>	2
<i>Secțiunea a 2-a. Izvoarele dreptului european</i>	12
<i>Secțiunea a 3-a. Principiul priorității dreptului european</i>	17
<i>Secțiunea a 4-a. Principiul subsidiarității</i>	23
<i>Secțiunea a 5-a. Principiul proporționalității</i>	27
<i>Secțiunea a 6-a. Principiul loialității</i>	30
Capitolul al II-lea. Dreptul internațional privat european	34
<i>Secțiunea 1. Raportul dintre dreptul european și dreptul internațional privat</i>	34
<i>Secțiunea a 2-a. Noțiuni de drept internațional privat european</i>	38
<i>Secțiunea a 3-a. Norma conflictuală în dreptul privat european</i>	40
<i>Secțiunea a 4-a. Izvorul normelor conflictuale și forța lor juridică</i>	43
<i>Secțiunea a 5-a. Legea străină aplicabilă raportului juridic cu elemente de extraneitate</i>	45
<i>Secțiunea a 6-a. Legea străină (lex causae) în dreptul privat european</i>	50
<i>Secțiunea a 7-a. Proba legii străine în dreptul privat european</i>	54
<i>Secțiunea a 8-a. Cazuri de înlăturare a legii străine în dreptul privat european</i>	60
Capitolul al III-lea. Izvoarele dreptului privat european	67
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind izvoarele de drept privat european</i>	67
<i>Secțiunea a 2-a. Jurisprudența și cutuma internațională – izvoare de drept privat european</i>	99
Capitolul al IV-lea. Norme conflictuale în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești	101
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 2201/2003 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești</i>	101
<i>Secțiunea a 2-a. Competența jurisdicțională de drept privat european în materia dreptului familiei în cauze privind divorțul</i>	113
<i>Secțiunea a 3-a. Norme de competență jurisdicțională de drept privat european în domeniul autorității părintești</i>	121
<i>Secțiunea a 4-a. Competența jurisdicțională în caz de răpire a copilului</i>	128

<i>Secțiunea a 5-a. Aspecte comune privind competența în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești</i> _____	135
<i>Secțiunea a 6-a. Litispendența și conexitatea în litigiile în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești</i> _____	139
<i>Secțiunea a 7-a. Scurte considerații privind Regulamentul (UE) 2019/1111 privind competența, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie matrimonială și în materia răspunderii părintești și privind răpirea internațională de copii</i> _____	144
<i>Secțiunea a 8-a. Norme conflictuale în materia divorțului – legea aplicabilă divorțului și separării de corp, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1259/2010 de punere în aplicare a unei forme de cooperare consolidată în domeniul legii aplicabile divorțului și separării de corp</i> _____	149
Capitolul al V-lea. Norme conflictuale în materia obligației de întreținere _____	157
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale</i> _____	157
<i>Secțiunea a 2-a. Domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 4/2009 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor și cooperarea în materie de obligații de întreținere</i> _____	158
<i>Secțiunea a 3-a. Normele de competență în materia obligației de întreținere</i> _____	162
<i>Secțiunea a 4-a. Aspecte procedurale privind sesizarea instanței</i> _____	171
<i>Secțiunea a 5-a. Legea aplicabilă obligației de întreținere</i> _____	175
<i>Secțiunea a 6-a. Convenția creditorului și a debitorului asupra legii aplicabile în materia obligației de întreținere, potrivit Protocolului de la Haga din 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere</i> _____	181
<i>Secțiunea a 7-a. Asistența judiciară în domeniul obligației de întreținere</i> _____	185
<i>Secțiunea a 8-a. Stabilirea cuantumului pensiei de întreținere potrivit Protocolului de la Haga din 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor de întreținere</i> _____	188
Capitolul al VI-lea. Norme conflictuale în materia obligațiilor contractuale _____	190
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale. Domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 593/2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I)</i> _____	190
<i>Secțiunea a 2-a. Convenția părților pentru alegerea legii contractului</i> _____	195
<i>Secțiunea a 3-a. Condiții de fond și de formă ale convenției de determinare a legii contractului</i> _____	199
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă obligațiilor contractuale în absența alegerii legii contractului</i> _____	201
<i>Secțiunea a 5-a. Legea aplicabilă contractului de transport</i> _____	204
<i>Secțiunea a 6-a. Legea aplicabilă contractului încheiat cu consumatorii</i> _____	206
<i>Secțiunea a 7-a. Legea aplicabilă contractului de asigurare</i> _____	209
<i>Secțiunea a 8-a. Legea aplicabilă contractului individual de muncă</i> _____	213

Capitolul al VII-lea. Norme conflictuale	
în materia obligațiilor necontractuale	216
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale</i>	216
<i>Secțiunea a 2-a. Domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 864/2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II)</i>	219
<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind răspunderea pentru produse defectuoase</i>	223
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind concurența neloyală și actele care îngrădesc libera concurență</i>	226
<i>Secțiunea a 5-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind daunele aduse mediului</i>	230
<i>Secțiunea a 6-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind încălcarea drepturilor de proprietate intelectuală</i>	232
<i>Secțiunea a 7-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind îmbogățirea fără justă cauză și gestiunea de afaceri</i>	234
<i>Secțiunea a 8-a. Legea aplicabilă obligațiilor necontractuale privind culpa in contrahendo</i>	238
<i>Secțiunea a 9-a. Convenția părților privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale</i>	240
Capitolul al VIII-lea. Norme conflictuale privind moștenirea	242
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale și domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 650/2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor</i>	242
<i>Secțiunea a 2-a. Competența instanțelor judecătorești în materie de succesiune</i>	244
<i>Secțiunea a 3-a. Competența întemeiată pe convenția părților de determinare a legii aplicabile succesiunii</i>	249
<i>Secțiunea a 4-a. Legea aplicabilă succesiunii</i>	256
<i>Secțiunea a 5-a. Domeniul legii aplicabile succesiunii</i>	258
<i>Secțiunea a 6-a. Norme speciale privind numirea și atribuțiile administratorului patrimoniului succesoral</i>	265
<i>Secțiunea a 7-a. Norme privind retrimiteria în domeniul succesiunilor</i>	267
<i>Secțiunea a 8-a. Recunoașterea, forța executorie și executarea hotărârilor, a actelor autentice și a tranzacțiilor judiciare în domeniul succesiunilor</i>	270
<i>Secțiunea a 9-a. Certificatul european de moștenitor</i>	276
Capitolul al IX-lea. Procedura insolvenței	289
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale. Domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) 2015/848 privind procedurile de insolvență</i>	289
<i>Secțiunea a 2-a. Competența internațională în procedura de insolvență</i>	292

<i>Secțiunea a 3-a. Legea aplicabilă procedurii de insolvență</i>	298
<i>Secțiunea a 4-a. Practicianul în insolvență</i>	301
<i>Secțiunea a 5-a. Efectele procedurii de insolvență asupra unor acte juridice și a contractelor în derulare în care debitorul este parte</i>	302
<i>Secțiunea a 6-a. Proceduri secundare de insolvență</i>	307
<i>Secțiunea a 7-a. Procedura privind insolvența aplicabilă membrilor unui grup de societăți</i>	313
<i>Secțiunea a 8-a. Recunoașterea și executarea hotărârilor pronunțate în procedura insolvenței</i>	318
<i>Secțiunea a 9-a. Sistemul de publicitate a informațiilor privind procedura de insolvență</i>	321

Capitolul al X-lea. Competența jurisdicțională în dreptul privat european **326**

<i>Secțiunea 1. Aspecte generale privind normele de competență și domeniul de aplicare al Regulamentului (UE) nr. 1215/2012 privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială</i>	326
<i>Secțiunea a 2-a. Competența generală</i>	329
<i>Secțiunea a 3-a. Competența specială în materie contractuală</i>	333
<i>Secțiunea a 4-a. Competența specială în materie delictuală și cvasidelictuală</i>	341
<i>Secțiunea a 5-a. Competența specială în acțiunea având ca obiect plata de despăgubiri sau restituirea unui bun în cazul săvârșirii unei infracțiuni</i>	347
<i>Secțiunea a 6-a. Competența specială în acțiunea civilă, bazată pe dreptul de proprietate, în recuperarea unui bun cultural, inițiată de către persoana îndreptățită</i>	349
<i>Secțiunea a 7-a. Competența specială în cazul contestației privind activitatea unei sucursale, a unei agenții sau a altei unități, precum și în cazul acțiunii formulate împotriva fondatorului, administratorului sau beneficiarului unui trust</i>	352
<i>Secțiunea a 8-a. Competența specială în cazul acțiunii civile având ca obiect plata unei remunerații pretinse pentru salvarea sau asistența de care a beneficiat o încărcătură sau o marfă</i>	353
<i>Secțiunea a 9-a. Competența în cazul coparticipării procesuale pasive și al lărgirii cadrului procesual prin participarea terților</i>	355
<i>Secțiunea a 10-a. Competența în materie de asigurări</i>	359
<i>Secțiunea a 11-a. Competența în materia contractelor încheiate cu consumatorii</i>	371
<i>Secțiunea a 12-a. Competența în materia contractelor individuale de muncă</i>	381
<i>Secțiunea a 13-a. Competența exclusivă</i>	387
<i>Secțiunea a 14-a. Competența exclusivă în materie de drepturi reale imobiliare sau de închiriere a unor imobile</i>	389

<i>Secțiunea a 15-a. Competența exclusivă în acțiunile având ca obiect valabilitatea constituirii, nulitatea sau dizolvarea societăților, a persoanelor juridice sau a asociațiilor de persoane fizice ori juridice sau valabilitatea organelor acestora</i>	392
<i>Secțiunea a 16-a. Competența exclusivă în acțiunile având ca obiect valabilitatea înregistrărilor în registre publice</i>	394
<i>Secțiunea a 17-a. Competența exclusivă în acțiunile având ca obiect înregistrarea sau valabilitatea brevetelor, mărcilor, desenelor și modelelor industriale ori a altor drepturi similare spuse condiției depunerii sau înregistrării</i>	397
<i>Secțiunea a 18-a. Competența exclusivă în domeniul executării hotărârilor</i>	399
<i>Secțiunea a 19-a. Prorogarea de competență</i>	400
<i>Secțiunea a 20-a. Litispendența și conexitatea</i>	404
Capitolul al XI-lea. Recunoașterea și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială	413
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale</i>	413
<i>Secțiunea a 2-a. Titlul executoriu european, potrivit Regulamentului (CE) nr. 805/2004 privind crearea unui Titlu Executoriu European pentru creanțele necontestate</i>	417
<i>Secțiunea a 3-a. Participanții la executarea silită și incidentele procedurale în legătură cu executarea</i>	429
<i>Secțiunea a 4-a. Recunoașterea hotărârilor în materie civilă și comercială, potrivit Regulamentului (UE) nr. 1215/2012</i>	436
<i>Secțiunea a 5-a. Motive de refuz al recunoașterii hotărârilor pronunțate într-un stat membru</i>	439
<i>Secțiunea a 6-a. Executarea hotărârilor judecătorești</i>	454
<i>Secțiunea a 7-a. Costuri și asistența judiciară în procedura executării hotărârilor judecătorești</i>	461
Capitolul al XII-lea. Cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială	463
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale. Domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 1206/2001 privind cooperarea între instanțele statelor membre în domeniul obținerii de probe în materie civilă sau comercială</i>	463
<i>Secțiunea a 2-a. Efectuarea activității de cercetare de către instanța solicitată</i>	465
<i>Secțiunea a 3-a. Efectuarea directă a actului de către instanța solicitantă</i>	471
Capitolul al XIII-lea. Procedura somației de plată	477
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale. Domeniul de reglementare al Regulamentului (CE) nr. 1896/2006 de instituire a unei proceduri europene de somație de plată</i>	477
<i>Secțiunea a 2-a. Cererea de somație de plată</i>	480

<i>Secțiunea a 3-a. Procedura de soluționare a cererii de somație de plată</i>	483
<i>Secțiunea a 4-a. Conținutul și efectele somației de plată</i>	487
<i>Secțiunea a 5-a. Opoziția la somația de plată și efectele sale</i>	490
<i>Secțiunea a 6-a. Reexaminarea somației de plată în cazuri excepționale</i>	493
<i>Secțiunea a 7-a. Executarea somației de plată și refuzul executării sale</i>	495
Capitolul al XIV-lea. Notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă și comercială	502
<i>Secțiunea 1. Aspecte generale</i>	502
<i>Secțiunea a 2-a. Domeniul de aplicare al Regulamentului (CE) nr. 1393/2007 privind notificarea sau comunicarea în statele membre a actelor judiciare și extrajudiciare în materie civilă sau comercială („notificarea sau comunicarea actelor”)</i>	503
<i>Secțiunea a 3-a. Transmiterea și notificarea sau comunicarea actelor judiciare</i>	505
Capitolul al XV-lea. Dialogul jurisdicțional între Curtea de Justiție a Uniunii Europene și instanțele de trimitere din România	511
Bibliografie selectivă	553

Capitolul al II-lea. Dreptul internațional privat european

Secțiunea 1. Raportul dintre dreptul european și dreptul internațional privat

35. Ansamblul normelor europene adoptate de o suprastructură statală care este recunoscută pe plan internațional creează o ordine juridică autonomă, cu impact asupra ordinii juridice internaționale și a ordinii juridice a fiecărui stat membru. Problema raportului celor două ordini juridice a fost dezbătută de literatura de specialitate și analizată în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene, fără însă a se lămuri în mod deplin din cauza complexității sale, existând tendința unei ierarhizări sau a unei fragmentări a sistemelor juridice care se interferează.

Un exemplu semnificativ cu privire la modul în care Curtea de Justiție a analizat **raportul ordinii juridice europene cu ordinea juridică internațională creată de Organizația Națiunilor Unite** rezultă din soluția pronunțată de către aceasta în legătură cu lupta împotriva terorismului pe fondul protejării drepturilor fundamentale atât de dreptul european, cât și de dreptul internațional, urmând a face în cele ce urmează o scurtă prezentare a cauzei^[1].

Pentru evitarea forței armate și a intervenției militare internaționale, Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a adoptat o rezoluție prin care au fost stabilite sancțiuni economice, așa-numite „sancțiuni inteligente”, constând în înghețarea fondurilor sau a altor resurse financiare, embargoul asupra armelor, interdicții de deplasare, măsuri financiare și diplomatice, potrivit rapoartelor grupului de lucru al Consiliului asupra chestiunilor generale privind sancțiunile pe anii 2002-2006. „Sancțiunile inteligente” au fost dispuse asupra persoanelor vizate în lupta împotriva terorismului, potrivit listei întocmite de către Comitetul de sancțiuni instituit de Consiliul de Securitate, fiecărui stat membru al Organizației Națiunilor Unite revenindu-i sarcina să le pună în executare.

Rezoluția Consiliului de Securitate trebuia pusă în executare de către Uniunea Europeană, și nu de fiecare stat membru, obligația fiind asigurată prin adoptarea Regulamentului (CE) nr. 881/2002^[2], a cărui valabilitate a fost contestată pentru încălcarea dreptului de proprietate, a dreptului de acces la o procedură echitabilă

^[1] C.J.C.E., Hotărârea din 3 septembrie 2008, cauzele conexe C-402/05 P și C-415/05 P, *Yassin Abdullah Kadi și Al Barakaat International împotriva Consiliului Uniunii Europene și Comisiei Comunităților Europene*, EU:C:2008:461.

^[2] Regulamentul (CE) nr. 881/2002 al Consiliului din 27 mai 2002 de instituire a unor măsuri restrictive specifice împotriva anumitor persoane și entități care au legătură cu Osama ben Laden, cu rețeaua Al-Qaida și cu talibanii și de abrogare a Regulamentului (CE) nr. 467/2001 al Consiliului de interzicere a exportului anumitor mărfuri și servicii către Afganistan, de întărire

și pentru lipsa unui control jurisdicțional efectiv. Tribunalul de Primă Instanță, analizând conformitatea regulamentului cu principiile respectării drepturilor fundamentale, a extins cercetarea și asupra rezoluției Consiliului de Securitate, raționamentul său bazându-se pe principiul supremației ordinii juridice internaționale asupra ordinii juridice a fiecărui stat membru al Organizației Națiunilor Unite, dar și a Uniunii Europene în ansamblul său, din această perspectivă rezoluția impunându-se într-un mod prioritar față de dreptul european.

Tribunalul a justificat obligația Uniunii Europene, care nu este membră a Organizației Națiunilor Unite, de a respecta rezoluțiile Consiliului de Securitate cu argumentul că statele membre, după aderare, și-au asumat și obligații în legătură cu Carta Națiunilor Unite, fundamentul răspunderii nefiind acest act, ci tratatele constitutive ale Uniunii Europene. Pentru motivul că rezoluția Consiliului de Securitate se impune în mod prioritar față de dreptul european, instanța a reținut că nu este competentă să verifice legalitatea regulamentului, fiindcă, într-un mod implicit, ar trebui să se pronunțe și asupra rezoluției, jurisdicție incompatibilă cu obligația statelor membre potrivit Cartei Națiunilor Unite, în sensul că nu pot invoca împotriva acestui act norme din dreptul intern, fie ele și de natură constituțională, actele Consiliului de Securitate în fața instanțelor naționale bucurându-se de impunitate jurisdicțională.

Curtea de Justiție a infirmat soluția Tribunalului de Primă Instanță, analizând raportul dintre ordinea juridică internațională și ordinea juridică a Uniunii Europene dintr-o altă perspectivă, și anume aceea a **recunoașterii autonomiei dreptului european**, punerea în executare a rezoluției Consiliului de Securitate al Organizației Națiunilor Unite fiind subordonată principiului respectării drepturilor fundamentale consacrate în tratatele constitutive ale Uniunii.

Invocând principiul autonomiei dreptului european, Curtea de la Luxemburg a afirmat că statele membre și instituțiile europene nu se pot sustrage controlului de legalitate al actelor adoptate, condiția de legalitate fiind aceea a respectării drepturilor fundamentale consacrate ca fundamente ale Uniunii. Potrivit acestui argument, nu poate fi exclus de la controlul de legalitate regulamentul de aplicare a rezoluției Consiliului de Securitate, fiindcă **un acord internațional nu poate să afecteze autonomia sistemului juridic european și să aducă atingere competențelor stabilite prin tratate în favoarea instituțiilor europene**, deși recunoaște existența unei supremații a Cartei Națiunilor Unite în raport cu dreptul european, nu însă și în raport de dreptul primar, de principiile generale care consacră drepturile fundamentale.

Pe de altă parte, Curtea de Justiție a recunoscut **obligația Uniunii de a respecta dreptul internațional**, actele adoptate de instituțiile europene urmând să fie conforme cu normele relevante ale ordinii juridice internaționale și cu angajamentele asumate în cadrul Organizației Națiunilor Unite.

36. Atât hotărârea Tribunalului de Primă Instanță, cât și hotărârea Curții de Justiție au generat **discuții controversate**, în sensul accentuării angajamentului

a interdicției de zbor și de extindere a înghețării fondurilor și a altor resurse financiare în ceea ce-i privește pe talibanii din Afganistan, J.O. L 139 din 29 mai 2002.

Uniunii Europene de respectare a drepturilor fundamentale, dar și al riscului „fragmentării ordinii juridice internaționale”, al prefigurării unei tendințe de ierarhizare a dreptului în raport de normele care consacără drepturi fundamentale. S-a susținut, de asemenea, că supremația unei norme, în speță a rezoluției Consiliului de Securitate, a determinat o abordare „excesiv de prudentă” a drepturilor fundamentale, aplicarea normei imperative *ius cogens* în soluționarea acestei chestiuni nefiind suficientă pentru o protecție reală și efectivă.

Pe de altă parte, hotărârea Tribunalului de Primă Instanță a fost apreciată pentru meritul de a găsi o soluție de echilibru în raportul dintre cele două ordini juridice abordat potrivit teoriei moniste, „permițând perforarea frontierelor constituționale ale ordinii juridice comunitare”^[1], statele membre neputând să fie împiedicate de către instituțiile europene să își îndeplinească obligațiile izvorând din Carta Organizației Națiunilor Unite.

Observăm că argumentele celor două instanțe nu au urmărit să găsească o soluție judicioasă de natură să justifice necesitatea existenței cel puțin a unui echilibru între cele două ordini juridice care, pentru protejarea efectivă a drepturilor fundamentale, trebuie să fie complementare, și nu într-un conflict pentru deținerea supremației, abordarea acestui raport urmând a se face nu numai din punct de vedere juridic, dar și din punct de vedere politic și diplomatic, având în vedere consecințele sale pe plan mondial.

Preocuparea Curții de Justiție a Uniunii Europene a fost aceea să afirme **caracterul autonom al dreptului european și supremația sa în raport cu ordinea juridică internă a statelor membre și în raport cu ordinea juridică internațională**, instanța având competența exclusivă de a controla acte normative din perspectiva legalității respectării drepturilor fundamentale.

Interpretând reguli juridice care au ca obiect acorduri internaționale încheiate cu organizații internaționale sau cu alte state terțe, Curtea **a recunoscut supremația Cartei Organizației Națiunilor Unite numai în raport de dreptul european derivat și a exclus dreptul primar, principiile libertății democrației, respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale**, apreciate ca făcând parte dintr-o ierarhie superioară a sistemului juridic, orice derogare de la aceste valori fiind imposibilă^[2].

Recunoașterea în parte a supremației dreptului public și în parte a supremației dreptului european, într-un mod tranșant, în cazul unui conflict, prezintă consecințe negative asupra respectării acordurilor internaționale având ca obiect drepturile fundamentale la care a făcut referire Curtea și de care depind ordinea și pacea la nivel mondial.

O altă consecință a modului în care Curtea de Justiție a interpretat regulile cuprinse art. 300 din Tratatul de instituire a Comunității Europene, actualul art. 218

^[1] A. GROZA, M. BANU, *Spre o nouă ierarhizare a dreptului? Observații pe marginea hotărârilor pronunțate de instanțele comunitare în cauzele Kadi*, în R.R.D.C. nr. 5/2009, p. 139.

^[2] C.J.C.E., Hotărârea din 3 iunie 2008, cauza C-308/06, *The Queen, la cererea formulată de International Association of Independent Tanker Owners (Intertanko) și alții împotriva Secretary of State for Transport*, EU:C:2008:312.

din Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, este aceea a afectării ordinii europene înseși, deoarece statele membre vor fi puse în situația de a nu putea să îndeplinească angajamentele internaționale, pentru că actele emise în acest sens nu ar fi compatibile cu dreptul primar european având aplicare prioritară, potrivit argumentului Curții de la Luxemburg.

37. Carta Organizației Națiunilor Unite consacră principiile de drept internațional care obligă membrii organizației să respecte normele imperative având ca obiect de reglementare drepturile fundamentale ale omului, Consiliul de Securitate având sarcina să adopte rezoluții cu putere obligatorie pentru asigurarea protecției depline a acestor drepturi, rolul organismului internațional de menținere a păcii și securității internaționale fiind recunoscut și de către Curtea de Justiție a Uniunii Europene.

Obligațiile statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite au fost transferate către Uniunea Europeană după aderare, pentru punerea în aplicare a rezoluțiilor Consiliului de Securitate instituțiile europene având obligația să adopte acte normative în acest sens. Chiar dacă Uniunea Europeană nu are calitatea de membru al Organizației Națiunilor Unite, nu trebuie să manifeste pasivitate față de angajamentele statelor membre cărora le-a fost recunoscut dreptul de a respecta obligațiile asumate prin tratatele încheiate anterior aderării, dacă s-au ivit conflicte între obligațiile asumate în baza Cartei Organizației Națiunilor Unite și alte acte cu caracter internațional.

Conflictul ivit a constat în declararea concomitentă a supremației rezoluției Consiliului de Securitate, pe de o parte, și dreptul primar european, pe de altă parte, caz în care se pune întrebarea **în ce măsură răspund statele membre ale Organizației Națiunilor Unite, precum și Uniunea Europeană**, față de momentul aderării la aceasta din urmă.

Această dilemă se accentuează cu atât mai mult cu cât, pe de o parte, Curtea de Justiție a Uniunii Europene a limitat acțiunea statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite în funcție de principiul respectării drepturilor fundamentale consacrate în dreptul european, iar, pe de altă parte, prin dispozițiile privitoare la respectarea angajamentelor statelor membre prin tratate internaționale, le este recunoscut statelor respective dreptul să execute în mod prioritar obligațiile izvorâte din tratatele internaționale.

Supremația angajamentelor internaționale în ordinea internă a statelor membre ale Organizației Națiunilor Unite ar trebui să excludă ideea de limitare a puterii acestora, deoarece voința suverană în sensul aderării la actul internațional din care izvorăsc aceste angajamente este o manifestare a puterii statului în cauză.

Nicio ordine juridică nu ar putea exista în lipsa recunoașterii supremației normelor care o creează față de alte norme juridice aflate într-o ierarhie bazată pe importanța valorilor reglementate, pacea și securitatea internațională reprezentând valori la fel de importante ca și drepturile fundamentale consacrate în tratatele Uniunii Europene, motiv pentru care protejarea trebuie să fie una egală, iar raportul dintre cele două ordini juridice trebuie să fie abordat într-o manieră mai realistă și conciliantă, în cazul unui eventual conflict între reglementările la care am făcut

referire angajamentelor internaționale urmând să li se recunoască prevalența față de orice alte reguli, indiferent de izvorul lor juridic.

Un alt argument în sprijinul recunoașterii supremației angajamentului internațional este și acela că statele membre s-au obligat să recunoască aplicarea prioritară a normelor izvorând din convenții și tratate internaționale față de orice normă juridică internă.

Uniunea Europeană, constituită din state care și-au asumat un asemenea angajament, a dobândit o competență în domeniul lor de aplicare, în sensul că **este ținută să le execute ea însăși**, fără a aduce vreo modificare sau să împiedice statele membre să le îndeplinească așa cum și le-au asumat.

Curtea de Justiție a Uniunii Europene a justificat importanța majoră a drepturilor fundamentale pe condiționarea păcii sociale, respectarea acestora asigurând o pace durabilă la nivel global, numai că exercitarea plenară a drepturilor nu este posibilă decât pe fondul unui climat de armonie socială, premisa manifestării plene a omului.

O lume bazată pe ideea de globalizare este de neconceput fără o ordine juridică internațională care să îi asigure securitatea juridică a relațiilor internaționale și respectarea drepturilor fundamentale proclamate în convenții și tratate care pun bazele acestor raporturi, așa cum la nivel european Uniunea nu ar putea funcționa fără ordinea juridică ale cărei autonomie și supremație față de ordinea internă a statelor membre Curtea de la Luxemburg le-a afirmat fără nicio condiționare.

Regăsirea în cadrul Uniunii Europene a unor tendințe istorice și sisteme de drept diferite impune soluții de armonizare, compatibile cu buna funcționare a pieței interne, responsabilă de adoptarea unor reguli obligatorii comune fiind această entitate suprastatală. Existența reglementărilor diferite ale aceluiași raport juridic sau conflictul de legi implică ideea de drept internațional privat ca ramură a dreptului european, cuprinzând reguli de determinare a legii aplicabile în materie civilă și comercială, respectiv reguli procedurale după care este soluționat conflictul privind raportul juridic cu efecte transfrontaliere.

Secțiunea a 2-a. Noțiuni de drept internațional privat european

38. În literatura de specialitate, dreptul internațional privat a fost definit prin obiectul său de reglementare ca ansamblul de norme juridice privind raporturile ce au unul sau mai multe **elemente internaționale** sau **de extraneitate**^[1], implicând concurența unor norme juridice care aparțin sistemelor de drept ale unor state diferite.

Existența conflictului de norme cu reglementare diferită a aceluiași raport juridic necesită stabilirea legii aplicabile potrivit normei conflictuale ca *lex causae*, avându-și izvorul în dreptul intern, dreptul european sau alte acte normative cu caracter internațional.

^[1] I.P. FILIPESCU, *Drept internațional privat*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1964, p. 5.

Nomele concurente devin incidente ca urmare a elementului de extraneitate care intră în conținutul raportului juridic și care face legătura cu sistemele de drept aflate în concurs, atât pentru motivul că pot reglementa diferit raporturile juridice, cât și pentru motivul că oricare dintre ele este susceptibilă de aplicare în cauză.

De regulă, conflictul de legi apare între norma statului a cărui instanță a fost sesizată cu soluționarea litigiului având ca obiect raportul juridic cu element de extraneitate – *lex fori* – și norma juridică străină incidentă prin legătura cu elementul străin, judecătorului revenindu-i sarcina să soluționeze cauza numai după legea indicată în norma conflictuală.

În cele ce urmează, vom face câteva referiri la elementele care definesc dreptul internațional privat, cu mențiuni speciale la dreptul european.

39. Elementul de extraneitate este definit ca „o împrejurare de fapt în legătură cu raportul juridic” sau ca „parte componentă a raportului juridic aflat în străinătate sub incidența unei legi străine”^[1].

Reducerea elementului de extraneitate numai la o împrejurare de fapt în legătură cu raportul juridic sau numai la elementele constitutive ale acestuia nu poate oferi o definiție completă noțiunii juridice, pentru că, după cum vom observa în analiza ce urmează, incidența normelor concurente este cauzată atât de împrejurările de fapt, cât și de subiectele, obiectul sau conținutul raportului juridic.

Într-o definiție mai largă, am putea defini elementul de extraneitate ca fiind orice element constând într-o împrejurare de fapt sau o situație de drept de care depinde nașterea, executarea sau stingerea unui raport juridic având legătură directă cu normele aparținând unor sisteme de drept diferite, care, în cazul unui conflict de interese născut în legătură cu acest raport, vor deveni deopotrivă incidente.

Locul încheierii actului juridic, al executării obligațiilor la care dă naștere, locul producerii faptului prejudiciabil, al producerii unor evenimente naturale precum nașterea, moartea, calamitățile naturale, locul deschiderii unei succesiuni sau locul unde se află bunurile care fac obiectul convenției părților, cetățenia, reședința obișnuită sau, după caz, naționalitatea, sediul principal al persoanei juridice, fondul de comerț constituie elemente în legătură cu raportul juridic, cu efecte transfrontaliere de natură să facă incidentă norma de drept internațional privat.

40. Unul dintre elementele de extraneitate ale dreptului privat european este **cetățenia**, care prezintă un interes atât teoretic, cât și practic pentru a fi analizată din perspectiva raportului cetățeniei naționale cu cetățenia europeană într-o Europă unită.

Cetățenia reprezintă legătura permanentă a unei persoane cu un stat, de natură să îi confere un statut în baza căruia aceasta beneficiază de protecție deplină, egală cu a celorlalți cetățeni, fiindu-i asigurate drepturile și libertățile recunoscute în baza acestui statut. Cetățenia este legătura permanentă a persoanei fizice cu statul căruia îi aparține, se dobândește și se pierde în condițiile determinate de

^[1] *Idem*, p. 6.

lege^[1], oriunde s-ar afla cetățeanul, statul în cauză având obligația constituțională de a-i asigura protecție eficientă prevăzută în legea națională, singura în măsură să îi ocrotească cel mai bine interesul.

Legea națională – *lex patriae* – este calificată de legiuitor ca fiind legea statului a cărui cetățenie o are persoana în cauză, aplicându-se de regulă pentru reglementarea stării civile și a capacității juridice, instituții de drept de care depinde nașterea, executarea sau stingerea raporturilor juridice. Fiindcă cetățenia este un element de legătură cu o normă incidentă în dreptul internațional privat, în contextul recunoașterii prin Tratatul de la Maastricht a noțiunii de **cetățenie europeană** persoanelor având naționalitatea statelor membre ale Uniunii Europene, se pune în discuție raportul dintre cele două cetățenii, respectiv posibilitatea ca identitatea națională să se confunde cu cetățenia europeană.

Problema ridicată de noțiunea de cetățenie europeană a făcut obiectul unei analize științifice legate de drepturile și îndatoririle cetățenilor Uniunii Europene, dar și de posibilitatea confundării identității naționale cu identitatea europeană^[2]. Reglementarea noțiunii de cetățenie europeană a fost determinată de găsirea celor mai eficiente garanții care să asigure drepturile fundamentale prevăzute în dreptul european, orice persoană având naționalitatea statului membru se bucură de un statut bine determinat, în baza căruia sunt recunoscute toate drepturile prevăzute în tratate, în convenții internaționale și în dreptul național, dar și obligații în legătură cu apartenența la Uniunea Europeană.

Potrivit Declarației de la Berlin din 25 martie 2007, în sensul că „numai împreună putem să perpetuăm idealul nostru de societate europeană, spre binele cetățenilor Uniunii Europene”, persoanele aparținând statelor membre trebuie implicate în atingerea acestui scop, motiv pentru care era necesar să fie elaborat un statut privind drepturile și îndatoririle lor întocmai ca statutul național, întărindu-se prin acesta sentimentul apartenenței la Uniunea Europeană, cu toate consecințele juridice.

Recunoașterea statutului de cetățean european resortisanților statelor membre **nu implică pierderea identității naționale și nici nu presupune existența a două cetățenii**, deoarece nici statele europene nu au acceptat să renunțe la identitatea lor. Păstrarea identității naționale impune în mod firesc păstrarea cetățeniei naționale ca stare de drept exprimând apartenența unei persoane la statul căruia îi aparține, noțiune ce interesează dreptul internațional privat ca element de extraneitate și care atrage ca regulă aplicarea legii naționale întotdeauna când se pun în discuție starea civilă și capacitatea persoanei fizice.

Secțiunea a 3-a. Norma conflictuală în dreptul privat european

41. Raportul juridic cu element de extraneitate ridică problema legii aplicabile în cazul unui conflict de interese născut dintr-un raport juridic cu efecte transfron-

[1] J.M. BARBALET, *Cetățenia*, Ed. Du Style, București, 1998, p. 93.

[2] D. MAZILU, *Raportul dintre cetățenia europeană și cetățenia națională, dintre identitatea națională și europeană într-o Europă integrată*, în R.R.D.C. nr. 2/2008, p. 42-52.

taliere, respectiv a legii după care este determinată competența jurisdicțională a instanței, precum și a condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească actul jurisdicțional reprezentând hotărârea străină ce urmează să fie recunoscută și executată într-un alt stat decât acela în care a fost pronunțată.

Existența unor reglementări diferite determinate de diversitatea tradițiilor și de identitatea națională deosebită a fiecărui stat membru al Uniunii Europene, considerate ca valori protejate, creează riscul unor obstacole pentru „buna funcționare a pieței interne”, remediul acestei stări constând în determinarea legii aplicabile prin norme care, în ansamblul lor, alcătuiesc dreptul privat european.

Pentru facilitarea spațiului de libertate, securitate și justiție, statele membre au transferat competențele legislative în materia dreptului privat în favoarea instituțiilor europene prin Tratatul privind funcționarea Uniunii Europene, competențele fiind partajate între Uniune și membrii săi, cu respectarea principiului subsidiarității, potrivit căruia statele în cauză își pot exercita competențele numai în măsura în care Uniunea Europeană nu a exercitat-o, a încetat să o mai exercite sau a decis să nu mai legifereze în domeniu.

Potrivit tratatului, Uniunea Europeană are competență exclusivă în adoptarea normelor conflictuale, iar primul izvor juridic în materie este Convenția de la Roma din 1980 privind legea aplicabilă în răspunderea contractuală, după care instituțiile europene au adoptat și alte acte normative care au alcătuit, în ansamblul lor, o ramură distinctă a dreptului european.

42. Considerăm necesare câteva precizări în legătură cu **noțiunea și trăsăturile normei conflictuale**, pentru a înțelege obiectul de reglementare al dreptului privat european, existând posibilitatea unor confuzii cu privire la mai multe forme de norme juridice aplicabile aceluiași raport cu elemente de extraneitate.

Problema conflictului de legi devine actuală în cazul unui conflict de interese ivit în legătură cu raportul juridic cu efecte transfrontaliere, care de regulă se soluționează în baza legii statului a cărui instanță de judecată este competentă să soluționeze litigiul cu care a fost sesizată.

Legătura elementului de extraneitate cu unul sau mai multe sisteme juridice diferite, ca urmare a gradului de complexitate a raportului juridic, implică un concurs de norme naționale cu reglementare identică sau diferită, astfel că judecătorului îi revine sarcina să soluționeze cauza într-un mod unitar, aplicând o singură normă juridică cu care raportul dedus judecății se află într-o strânsă legătură, aceasta putând să aparțină unui sistem de drept diferit față de cel al statului în cauză.

Determinarea legii aplicabile raportului cu elemente de extraneitate se face cu ajutorul normei de drept privat denumite normă conflictuală.

Norma conflictuală nu trebuie confundată cu norma juridică ce reglementează drepturile și obligațiile ce fac parte din conținutul raportului juridic, deoarece rolul său este numai de a fixa reguli juridice de drept material sau procesual aplicabile în cauză, respectiv de determinare prealabilă a legii aplicabile raportului juridic în cazul unui concurs de norme, motiv pentru care mai poartă și denumirea de **normă de trimitere**.

Prin trimiterea la norma de drept incidentă raportului cu elemente de extraneitate se fixează temeiul juridic în limita căruia judecătorul are sarcina să soluționeze cauza, fie sub aspectul stabilirii competenței jurisdicționale a instanței, fie sub aspectul soluționării fondului conflictului.

Un alt rol al normei conflictuale identificat în literatura de specialitate este acela de a determina în ce condiții și în ce limite se aplică legea străină, aceasta din urmă devenind incidentă în puterea normei conflictuale, și nu în baza puterii suverane a statului care a adoptat-o^[1], ceea ce nu presupune că actul normativ se va aplica altfel decât voința legiuitorului, ci, dimpotrivă, norma se aplică în litera și în spiritul său, potrivit regulilor și raționamentului logico-juridic după care este interpretată și aplicată orice normă de drept.

Condițiile și limitele de aplicare a normei străine sunt prevăzute în structura normei conflictuale, în ipoteza care determină categoria raportului juridic ce face obiectul de reglementare și dispoziția normei care trimite la sistemul de drept incident ca urmare a elementului de legătură sau a elementului de extraneitate, cu care sistemul juridic se află într-o strânsă legătură.

43. O situație specială există în cazul în care norma conflictuală face trimitere la **sisteme plurilegislative**, cum este cazul statelor federale cu provincii sau regiuni având sisteme de drept diferite. Regulamentele Roma I și Roma II^[2], ce cuprind norme de drept privat în materia răspunderii contractuale și necontractuale, au prevăzut că fiecare unitate teritorială este considerată o țară pentru determinarea legii aplicabile, punctele de legătură urmând să fie localizate în raport de fiecare teritoriu în parte. Soluția regulamentelor europene este ușor aplicabilă pentru acele raporturi juridice cu un singur element de extraneitate localizat într-o provincie sau regiune a statului federal, însă, în cazul unui raport cu mai multe elemente de legătură, reglementarea europeană nu a mai prevăzut o soluție concretă.

Pentru sistemele plurilegislative, Codul civil român a prevăzut că statul în cauză determină legea aplicabilă, iar în lipsa unei reglementări exprese, se va aplica legea regiunii sau provinciei cu care raportul juridic are cele mai strânse legături^[3].

44. O altă situație specială este aceea a **alegerii prin convenția părților a legii aplicabile raportului juridic**. În materia obligațiilor contractuale este recunoscută libertatea părților de alegere a actului normativ aplicabil raportului juridic – *lex voluntatis*. Legea determinată de părți poate să reglementeze raportul juridic în ansamblul său sau numai o parte din efectele pe care le produce. De asemenea, legea determinată convențional poate să aparțină unuia dintre statele membre ale Uniunii Europene sau unui stat terț.

^[1] I.P. FILIPESCU, *op. cit.*, p. 10.

^[2] Regulamentul (CE) nr. 593/2008 al Parlamentului European și al Consiliului din 17 iunie 2008 privind legea aplicabilă obligațiilor contractuale (Roma I), J.O. L 177 din 4 iulie 2008, respectiv Regulamentul (CE) nr. 864/2007 al Parlamentului European și al Consiliului din 11 iulie 2007 privind legea aplicabilă obligațiilor necontractuale (Roma II), J.O. L 199 din 31 iulie 2007.

^[3] Art. 2560 C. civ.

Situația la care ne referim este una specială, pentru motivul că determinarea normei juridice de drept material se face în raport de intenția părților, dar și pentru că această normă poate să aparțină și unui stat terț sau chiar unui stat nerecunoscut^[1].

Înainte de a determina norma de drept incidentă raportului juridic cu elemente de extraneitate, judecătorul verifică convenția părților încheiată în acest sens, voința de determinare a unui act normativ putând să fie exprimată în mod expres și clar, dar această voință poate rezulta în mod implicit din împrejurările cauzei. Determinarea legii aplicabile într-un mod implicit necesită o operațiune juridică de interpretare a convenției pe care o face instanța sesizată. Această interpretare se face potrivit regulilor de interpretare a oricărei convenții exprimate în termeni suficienți de clari, specifică activității judiciare, dar și ca măsură prealabilă de stabilire a competenței, precum și a legii aplicabile fondului raportului juridic, chiar dacă, după o asemenea operațiune juridică, instanța poate să ajungă la concluzia că nu este competentă să soluționeze litigiul.

Se pune întrebarea legată de modul în care instanța competentă va aplica **legea aparținând unui stat terț**, așa cum a fost determinată prin convenția părților. Instrumentele juridice în baza cărora se va găsi rezolvarea unei asemenea situații sunt Convenția de la Lugano din 2007, care cuprinde norme de drept privat european privind competența judiciară, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești în materie civilă și comercială în raporturile cu statele din afara spațiului Uniunii Europene, precum și tratatele elaborate sub egida Conferinței de Drept Internațional Privat de la Haga, care are ca scop unificarea regulilor privind raporturile juridice cu elemente de extraneitate în domeniul dreptului civil și dreptului familiei.

Secțiunea a 4-a. Izvorul normelor conflictuale și forța lor juridică

45. Principalul izvor al normelor conflictuale este de regulă **legea statului a cărui instanță a fost sesizată cu soluționarea conflictului**, potrivit principiului „normele conflictuale sunt ale forului”, cu excepția cazului în care norma conflictuală aparține unui alt sistem de drept.

Una dintre aceste excepții este aceea a **normei conflictuale de drept european care își are izvorul în dreptul primar și dreptul derivat al Uniunii Europene**,

^[1] În legătură cu statul nerecunoscut, s-a pus problema dacă legile sale pot da naștere unui conflict de legi în sensul dreptului privat internațional. În funcție de efectul declarativ sau constitutiv al recunoașterii, s-a apreciat posibilitatea de a lua în considerare legea statului nerecunoscut sau, dimpotrivă, de a o respinge pe motiv că entitatea care a adoptat-o nu există. Într-o opinie majoritară, s-a apreciat că legile statului nerecunoscut trebuie să fie aplicabile, fiindcă teoria caracterului constitutiv este o „îngrădire directă a dreptului persoanelor la autodeterminare”, care contravine Cartei Organizației Națiunilor Unite, iar, pe de altă parte, judecătorul care ar refuza aplicarea legii statului nerecunoscut ar săvârși un „exces de putere”, pentru că apreciază asupra legitimității lui, indiferent de actul recunoașterii sau de existența relațiilor diplomatice, activitatea legislativă ca manifestare a suveranității statale nu poate să fie ignorată.